

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KùLTÜR VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Reşat Somuk 7 Ekim 2025

Görüşmeyi gerçekleştiren: İlyas yer
Görüşme Tarihi: 7 Ekim 2025.
Ülke: Türkiye /Zoom üzerinden

Görüşülen kişi: Reşat Somuk,
Doğum tarihi ve yeri / 2 Nisan 1958, Siverek, Şanlıurfa.
Cinsiyeti: Erkek.
Medeni durumu / Evli
Çocuk sayısı/ İki (2)
Kardeş sayısı: Yedi (7)
Eğitim durumu: Üniversite terk.
Ana Dili: Dımlı/Zazaca/Kürtçe/Türkçe
Yabancı Dil : Kürtçe/Türkçe/ingilizce
Meslek : Elektronik üzerine çalışıyorum.
Hareketle yer adığınız dönem: 1974-1975 /1980
Görüşme: ZOOM üzerinden gerçekleşiyor.
Kayıttı: Ali Kemal Fırat
Kayıt süresi :1 saat 24 dakika 37 saniye
Deşifre eden kişi: ilyas yer
Kısaltmalar: RŞ:Reşat Somuk. İY: ilyas Yer, KF:A.Kemal FIRAT.

İ.Y.: Reşat Somuk, 7 Ekim 2025 tarihine işaret eden bu görüşmeyi Onur Vakfı'nın Sözlü Tarih Projesi'ne binaen yapıyoruz. Siz de sürecimizi muhtemelen yakından takip etmişsinizdir. Şimdi sizinle bu kaydı gerçekleştireceğiz.

Görüşmeye başlamadan önce onayınızı almam gerekiyor. Bu konuşmayı kaydetmemize ve kayıt altına almamıza izin veriyor musunuz?

İR.S.: izin veriyorum.

İ.Y.: Teşekkür ediyorum.

Vakfımız için resmi bir belgenin doldurulması gerekiyor, bu nedenle görüşmeyle ilgili temel bilgileri kaydediyoruz. Ben Almanya'da yaşıyorum, Kemal de Almanya'da bulunuyor. Bugünün tarihi 7 Ekim 2025.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Resmi dokümanları e-posta ile sana iletceğim, ardından doldurup yine bana geri göndermen gerekecek.

Şimdi kısaca şu soruya yanıt verebilir misiniz? Reşat Somuk kimdir?

Hangi koşullarda dünyaya geldi? Aile ortamı nasıldı? Eğitim hayatı nasıl geçti? Bunları özetle bizimle paylaşır mısınız?

R.S.: 1958 yılında, Siverek ve Çermik arasında bulunan bir dağ köyünde, eski adıyla Miyalan, yeni adıyla Yabanardı Köyü'nde dünyaya geldim. Ancak doğumumun koşullarını pek bilemiyorum, çünkü fazla üzerinde durmadım. Babam, 1960 yılında köyden Siverek'e göç etmeye karar verdi.

Köyü terk ederek Siverek'e yerleşmemizin ardından, babam birkaç yıl sonra bir köy düğününe katılmak üzere annemle birlikte tekrar köye döndü. O dönem geleneklere göre, düğün alayı köye yaklaşırken iyi bir at binicisi bir kuzu ya da koyun alıp dört nala koşarak önden gider ve geleneksel olarak bu hayvan kurban edilirdi.

Annemin anlatımına göre, o düğünü köydeki iki katlı bir evin ahır üzerindeki balkonundan izliyorduk. Büyük bir heyecanla düğün konvoyunun gelişini bekliyorduk. Uzaktan dört nala gelen bir at toz bulutları içinde göründü. Ancak yaklaşan atın arkasında birinin yerde sürüklendiğini fark ettik. Köylüler, atın önünü kesip durdurduklarında, o kişinin babam olduğunu gördük. Ayağı üzengi demirine takılmış, düşmüş ve at tarafından sürüklenmişti. Bu korkunç kazada ciddi bir kafa travması geçirmişti; kafatası neredeyse paramparça olmuştu.

Babam iki üç gün sonra bandajlı kafasıyla eve getirildi. O dönemde Siverek ile Diyarbakır arasında sadece günde bir kez hareket eden bir kamyon vardı, köy postası gibi çalışıyordu. Ertesi gün babam Diyarbakır'a götürüldü ve orada bir hafta on gün kadar kaldı. Kısmen iyileştikten sonra Siverek'e geri döndü. Babam bu haliyle birkaç yıl yatalak kaldı. Ben o zaman beş altı yaşındaydım.

Altı yaşından itibaren aile ekonomisine katkıda bulunmaya başladım. Sokakta simit ve "macunlu şeker" dediğimiz renkli şekerlerden satarak geçimimizi sağlamaya çalışıyordum. Bir yandan da okula başladım; Siverek'teki Atatürk İlkokulu'na devam ettim.

Bu süreçte babam yavaş yavaş iyileşti ve tekrar yürümeye başladı. O zamana kadar takvimler artık 1970'leri gösteriyordu. Yoksul bir aileden geliyorduk ve bu durum toplumsal gelişmeleri anlamamızda da etkili oldu. O dönemde CHP mitinglerini takip ediyordum; siyasi isimlerden rahmetli Uğur Alacakaptan ve Teoman Köprülür'i dinlerdim. Onların konuşmalarında sık sık ezilen insanların haklarından bahsedilirdi: Yoksul çiftçiler, garibanlar, sol görüşe sahip olanlar... Öte yandan güç sahipleri ise ağalar, beyler, devlet otoritesi vs. olarak anılırdı.

Kayıtlara "Doğu mitingleri" olarak geçen mitinglerden biri de Siverek'te 22 eylül 1967 yılında yapılmıştı. Çocuk yaşta o mitingi heyecanla izlemiştim. Büyük bez afişlere ağa ve yoksul köylüleri temsil eden resimlerin altına "**BIREVIN LAV AĞA HAT-KAÇIN LAN AĞA GELDİ**" tabi TİP in mitinglerinin hepimiz üzerinde etkisi vardı.

Bu sözler bizler üzerinde derin etkiler bıraktı; ben de kendi kendime şu kanaate varmıştım: "Biz de solcuyuz." Çünkü yoksulduk, köylüydük ve sistemin alt tabakasında yer aldığımızı düşünüyorduk.

Sonrasında 12 Mart Darbesi yaşandı. O zamanlar bugünkü gibi gelişmiş iletişim araçları olmadığı için tüm haberleri yalnızca radyodan takip edebiliyorduk. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve diğer isimlerle ilgili gelişmeleri böyle öğreniyorduk. Güneydoğu'da köylerde askerî operasyonlar yapıyordu ve biz bunların fısıltı gazetesinden yayılan haberlerini duyuyorduk. Tüm bunlar, içimizde farklı duyguların filizlenmesine neden oldu...

Siverek'de yaşananlar gençlik yıllarında bizi etkileyen dinamik olaylarla doluydu. Sanki dünyadaki gelişmeleri eş zamanlı takip ediyormuşuz gibi bir heyecan ve canlılık vardı. O dönemde Siverek'te gerçekleşen bir operasyonu hiç unutmuyorum. Duvarlara ilk defa yazılar yazılmış ve o yazılardan sorumlu olduğu düşünülen kişiler gözaltına alınmıştı. Gözaltına alınanlar arasında, aileleriyle yakın çalıştığım arkadaşım Ahmet Seydan da bulunuyordu. Genç bir yaşta yaşanan bu olay hem travmatik hem de etkileyici bir iz bırakmıştı bende.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Bu süreçte tanıdığımız öğretmenimiz F.E. ve hafızımız Şah abi gibi isimler de gözüaltına alınmıştı. Bu insanların gözüaltına alınması biz gençlerde daha büyük bir duyarlılık ve hareketlenme yarattı. Ardından 1974'te çıkan afla birlikte, o dönemde yayınlayan Nihat Behram'ın "Ser Verip Sır Vermeyen Yiğit" adlı yazı dizisi bizim için adeta bir dönüm noktası oldu. İbrahim Kaypakaya'nın işkencedeki direnişi ve katledilmesi, bize hem derin bir travma hem de mücadeleye devam etme inanç ve kararlılığını kazandırdı.

O yıllarda gençliğimizi müzikle geçiriyorduk, saz çalıyor ve sıra geceleri düzenliyorduk. Urfa'nın kültürel geleneği olan bu etkinlikler içinde bir grup kurarak Dımlı/Zazaca ve Türkçe şarkılar içeren "İbo Kaseti" adıyla bir kaset çıkardık. Kaset büyük bir heyecan uyandırdı; özellikle Dımlı/Zazaca dilinde olması nedeniyle yoğun ilgi gördü. Tabii ki bu tür çalışmalar o dönemde illegal kabul ediliyordu.

Türkçe ve Dımlı dilinde yapılan kasetin orijinal veya kopyasını çok aramamıza rağmen bulamadık. Kasetin önemli şarkılarından iki tanesinden biri Vartinik şarkısıdır.

İkinci şarkı ise "**Serdar ibo tepışya o** (Önder ibo yakalanmış)

Bu şarkının kayıt ve yazılı dökümanını bulamadığım için sözlerini de tam olarak hatırlayamadım.

DER A VARTİNİK İ (Dımlı)

ZİMİSTANO VEWR WARENA
SERD E DERSİM E ZAF PUKO
MUZO U İBO A RAKEVT E
KÜTİK FEHMİ ESKER WETTO

ALİ HEYDER AKIŞ TA YENO
EMBAZAN XWE VERZANE NO
KÜTİK FEHİ YO KİREN O
ALİ HEYDER BOMBA TEKNEN O

EMBAZ MIZO KOYA SERO
HEND E ŞEŞ SAATİ MANENO
MERDENA ALİ AŞNAVENO
SERDAR İBO DIRBETİNO

VARTİNİK ŞARKISI (Türkçesi)

MEVSİM KIŞ KAR YAĞIYOR
DERSİMİN SOĞUK AYAZI YAMAN
İBO İLE MUZO UYUYOR UYKUDA
KÖPEK FEHMİ ASKER ÇIKARTMIŞ

ALİ HAYDAR ÖTEDEN GELİYOR
YOLDAŞLARINI UYANDIRIYOR
KÖPEK FEHMİ ÇOK HAVLIYOR
ALİ HAYDAR BOMBA ATIYOR

MUZO YOLDAŞ DAĞA DOĞRU YÜRÜYOR
KARLAR ALTINDA KALİYOR
ALİ HAYDARIN ÖLDÜĞÜNÜ ÖĞRENİYOR

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

ÖNDER İBO YARALIDIR YARALIDIR.

1975'ten sonra 76-77 dönemine geldiğimizde artık Türkiye genelinde gençlik hareketlerinde Partizan bir güç oluşmuştu. Siverek'te ise köylülerle kurulan Dayanışma Derneği aktif bir yerdi ve bizler bu derneğe sık sık uğrardık. 1977'ye doğru ise Siverek olayları başladı ve dönemin siyasal atmosferi her geçen gün daha da belirginleşti.

Politik mücadeleyle tanışıklığının kaynağı aslında okul yıllarına dayanıyordu. Özellikle 12 Mart sonrası dönemde çevremizde Kaypakaya hareketine sempati duyan insanlar vardı. Öğretmenimiz F.E.'i tanıyordum; sonrasında evlendiği kişi mahallemizden bir öğretmendi. Bu bölgedeki siyasi faaliyete yakından tanıklık etmiştim ve bu faaliyetlerle temas halindeydik. İbrahim'in yakın çevresinden Muzaffer Oruçoğlu ve Z.U. gibi isimler bölgede aktif şekilde çalışıyordu ve onların hareketleri bizim kulağımıza fısıltı gazetesi gibi yayılıyordu.

Siverek'in kendi özelliklerinden ve siyasal atmosferin etkileriyle bu çevreyle spontane bir şekilde temas halinde oldum diyebilirim. Bu süreç politik bilincimin gelişiminde önemli rol oynadı. Aynı zamanda müziğe olan ilgim, toplumsal olaylara yönelik hassasiyetimi arttırdı ve beni bir tür halkın sesi haline getirdi.

Vartınik sonrası süreç ve Nihat Behram'ın Kaypakaya'yla ilgili yayımladığı eserler bizi oldukça etkiledi. Bu eserler, Kaynak gibi yayınların ardından kitaplaşarak Türkiye'de yeniden basıldı. Dönemin ruhunu birebir yaşatan olaylar ve gelişmeler, bize hem politik mücadeleyi tanıtıyor hem de ideolojik olarak şekillendiriyordu.

İ.Y.: O dönemin etkileri doğrudan üzerinizde hissediliyordu ve siz de bir müzik grubu olarak o zamanki duyguları ve olayları yansıtan eserler üretmişsiniz.

R.S.: O yıllarda biz kendimizi "Dımili" olarak tanımlıyorduk; çünkü "Zaza" kavramı daha sonrasında ortaya çıktı. Toplum da genelde bu şekilde ifade ediyordu kendini. Biz de Dımili dilinde bir kaset yaptık.

İ.Y.: Bu süreci daha detaylı anlatabilir misin?

R.S.: Şöyle açıklayabilirim: Evet, o zamanlar böyle bir şey yapmak bir noktada illegal sayılıyordu. Bu doğru. Grubumuzun belirgin bir ismi yoktu çünkü o dönemde bu tür bir gelenek fazla yaygın değildi. Daha çok bir çevre olarak bir araya geliyorduk. Belli günlerde ya evimizde ya da bir başka arkadaşımızın evinde buluşarak dönüşümlü olarak müzik ve eğlence düzenliyorduk.

Grubumuzun kadrosu net olarak isimlendirilmemişti, ama aklımda kalan arkadaşlar vardı. Mesela bağlamacı H.Ö., hâlâ Paris'te yaşıyor. Onun dışında Siverek'te olan başka arkadaşlarım var; bazıları belediyede müzik işinde çalışıp emekli oldu, bazılarıysa hâlâ düğünlerde ve etkinliklerde müzikle uğraşıyor. Grubun içerisindeki herkesin farklı bir katkısı vardı ama genel olarak bir ismimiz olmadan sadece birlikte iş/müzik üretiyorduk.

74'ten itibaren özellikle lise yıllarına doğru devrimci şarkılar söylemeye başladık. O günlerde popüler olan halk müziği eserlerinin ötesine geçtik; bizimkiler biraz daha "ses çıkaran" ve derin anlamlar taşıyan parçalardı. Bu sebeple kendimize has bir duruşumuz vardı.

Vaternio olayına gelirsek, o süreçte yaşananların hikayesi hâlâ çok net aklımda. Bir dönem o parçaları kaydettik, ama kasetlerin kaybolmasıyla veya cezaevi süreçlerinde imha edilmeleri gibi nedenlerle onlara tekrar ulaşamadık. 12 Eylül sonrası gerçekleşen baskılar da bu süreçte etkili oldu. Bu kasetleri özellikle Emrah çok araştırdı, fakat maalesef orijinalleri bulunamadı. İçinde şiirler de vardı, Türkçe ve Dımili/Zazaca şarkılar da vardı; ancak elimde kalan tek şeylerden biri "Vaternion" ve başka bir coşkulu parça oldu.

Ne yazık ki diğer eserlerin sözlerini tam anlamıyla hatırlayamıyorum, ne Türkçe'sini ne de Dımili'sini... Ancak bu iki parçayı yeniden çalmayı başardım. Özellikle Vaternion şarkısını Muzaffer Oruçoğlu ile yeniden ele aldık. Ona askerlik sırasında bu parçayı bir gün ulaştıracağım sözü vermiştim; aradan geçen yıllar içinde teknolojinin de yardımıyla yaklaşık 10-12 yıl önce tekrar çalıp ona ulaştırdım.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Eserlerin sözlerine gelirsek, bu şarkıları genelde bir arkadaşla birlikte yazıyorduk. Grup üyeleri daha çok enstrüman çalmakla ilgileniyordu, söz yazımı konusunda fazla katkıları yoktu. Yani bu anlamda şarkıların yazımı bireysel veya ikili emekle ortaya çıkıyordu. Kısacası.

İ.Y.: O dönemde müzik kayıtlarını kasetlere, yani teyp kayıtlarına yapıyordunuz.

R.S.: Evet, kaset kayıtları.

İ.Y.: Peki, bu kasetleri ne yaptınız? Köylerde köylülere mi dinlettiniz? Sonrasında neler oldu, nasıl bir etki yarattı?

R.S.: O dönem, biz ana kaseti bir iki firmaya verdiğimizde onlar hemen kopyalayıp ticari amaçla satıyordu. Kaset elden ele dolaşıyor, yayıldıkça etkisi büyüyordu.

Aslında bu tam anlamıyla yasal yollarla her yere ulaşıyordu. Ana kaydı yapıyorduk ve kaset satanlara veriyorduk. Onlar da kendi çoğaltma makineleriyle kopyalıyor ve çevreye dağıtıyorlardı. Bu şekilde dağıtıldı.

İ.Y.: Hakikaten bu önemli. Ama benim kastettiğim esas şu: Teyp ile kaydettiğiniz şeyin etkisi neydi? Peki, toplum ya da çevre üzerindeki etkisi ne oldu?

R.S.: Bununla ilgili bir örnek vermek isterim.

Mesela Siverek olayları zamanında bu kasetteki türküyü yüksek sesle dinleyip çatışmaya giren insanlar olmuştu. Bir keresinde bir arkadaşla birlikte bir köye gittik. Orada mahkumların olduğunu öğrendik ama kimse benim o kasetin sahibi olduğumu bilmiyordu. Yanlarına gittiğimizde kaseti hemen dikkatlice kapattılar ve utandılar çünkü o sırada tam da bizim kaydettiğimiz türküyü dinliyorlardı. Kasetin içinde Ağalığı hedef alan bir şarkı vardı "**Verze Verze Ayabe-jev be karşı axa an be**" **Kalkın kalkın uyanın -Ağalara karşı ayaklanın.**

Bir anlık düşünün bu şarkıyı yüksek sesle ağanın adamları (Herhangi bir suç nedeniyle yargılanan ve ceza alanlar ağaya sığınarak, cezaevine girmekten kurtulurlar ve ağanın himayesinde, onun verdiği görevleri, eşkiyalık dahil yapmak zorunda kalırlardı) bu şarkıyı zevkle dinliyor. O anda onların milli duyguları ağanın önüne geçmiş durumda. Çünkü ilk defa kendi ana dillerinde bir kaset dinliyorlar hem de coşku ve zevkle. Bir çok yerde buna benzer olayların olduğunu bana anlatan çok oldu.

Bu gibi durumlar gösteriyor ki, bölgedeki insanların kendi dilinde kaydedilen ve dinlenebilen bir esere karşı inanılmaz bir sevgisi vardı. Bölgede yazılı ya da görsel medya zaten yoktu, her şey yasaktı. Dolayısıyla bir insanın kendi anadilinde türkü dinlemesi bile büyük bir olay haline geliyordu. Bu yüzden kasetin etkisi çok büyük oldu.

İ.Y.: Ailenden bahsedince şunu sormak istiyorum: Okula başlamadan önce evde yalnızca Dımili mi konuşuyordunuz? Peki Kurmanci konuşulur muydu?

R.S.: Bizim ailemiz 1960'larda belirli yerlere göç ettiğinde ben henüz 2-3 yaşlarındaydım. Doğumlarımızla ilgili bilgiler ise genelde rivayete dayalıdır. Yaşadığım mahallede Ermeniler vardı. Zamanla çoğu Malatya'ya göç etti, bir kısmı kilise döndü, bir kısmı ise orada kaldı. Bizim mahallede Arapça konuşan aileler de vardı. Onlara Tilolu denirdi ve genelde kalaycı ya da sünnetçi olarak tanınırdı. Arapça konuşurlardı çocukluğumuz onların çocuklarıyla iç içe geçti. Mahallede Türkçe de konuşan vardı elbette, ama ağırlıklı konuşulan diller Arapça, Ermenice, Dımili ve Kürtçe'ydi. Türkçe'yi ancak okullarda öğrenme şansımız oldu.

İ.Y.: [Siverek'te genellikle hangi etnik topluluklar yaşıyor. Harekette yer alan genelde hangi etnik kökenliydi.]

R.S.: İlkokul üçüncü ya da dördüncü sınıfta olduğum dönemi hatırlıyorum. O zamanki kaynaklarda Siverek'in 253 köyü olduğu yazıyordu. Ve neredeyse abartısız, bu köylerin tamamının Dımili olduğu söyleniyordu. Viranşehir ile Sivelek arasında Karakeçilerinin yaşadığı bir alan bulunuyor, aynı zamanda kısmen İzollar da orada yerleşik. Bunun dışında kuzey kısmı tamamen Dımili/ Zaza köylerinden oluşuyor. Zaten Fırat kıyıları ve Bucak civarları da Dımili kültürünün ağırlıklı olduğu bölgelerden.

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Geçmişte Siverek'e Palu'dan göç edip yerleşmiş buğday tüccarları vardı. Çocukluğumda fırıncılık yapanların neredeyse hepsi Palu'dandı. Tarihi belgelerde de onların varlığını destekleyen şeyler okudum. Palu'dan gelenler Zaza olup genelde Dımili dili konuşurdu. Onların konuştuğu lehçe biraz farklıydı. Örneğin, birine hitap ederken "Palolu Ali" ya da "Palolu Veli" gibi ifadeler kullanırlardı.

Bu ilişkilerden dolayı Siverek'te Dımili kültürü hakimdir demek yanlış olmaz. Bu bölgede hem yaşam tarzında hem de dilde Dımili kültürü bariz bir şekilde hissedilir. Dönemin toplumsal yapısı için de bu durum geçerliydi.

İ.Y.: 1974'ten sonra hareketle tanıştığınız bir dönemde o yılların atmosferini nasıl tarif edersiniz? O zamanlar bu hareket Partizan diye adlandırılmıyordu; 1978'den sonra Partizan ismini aldı. Bu bağlamda nasıl bir mücadele yürütüldüğünü anlatabilir misiniz? Mesela köy çalışmaları nasıl gerçekleşiyordu? Bu süreçte Halk Der isminde bir dernek vardı. Bu dernekle doğrudan bir ilişkiniz oldu mu? Faaliyetlerini hatırlıyor musunuz? Yönetim kurulunda kimlerin yer aldığını anımsıyor musunuz?

R.S.: Elbette o dönemdeki pek çok kişiyi tanıyoruz, fakat yönetimde yer alan isimleri şu an tam olarak hatırlamak zor.

Bu süreçte önemli bir olay şuydu; o meşhur kaset olayı sonrasında arkadaşlar beni biraz korumaya çalıştılar. Bunun nedeni ise fazla dikkat çekmemem gerektiğini düşünmeleriydi. Çünkü bölgede halk içinde sevilen ve saygı duyulan bir gençtim, ailevi değerler bakımından itibarı olan biri olarak görülüyordum. Geleneksel bir terbiye almıştım; büyüklere saygı, küçüklere sevgi gibi değerlerle yetişmiştik. Örneğin din görevlilerinin lokali benim iş yerimin hemen bitişiğindeydi. Arkadaşlara sürekli uyarıda bulunurdum: "Ramazan ayında burada sigara içmeyeceksiniz." Çünkü din görevlileri sürekli giriş çıkış yapıyordu ve onlar hakkında yanlış bir izlenim oluşmasını istemiyordum. O dönem biz klasik solcu olarak tanınıyorduk, ancak herhangi bir örgütsel bağımız olduğuna dair kimsenin bir bilgisi yoktu. Aslında daha çok sanatsal ve kültürel yönle odaklanıyorduk, topluma ulaşmaya bu yolla çalışıyorduk.

O dernekte yaşanan olayları anlatmak gerekirse, bir dönemde tiyatro çalışmaları yapıyorduk. Yaptığımız tiyatro gösterisinin detaylarını hala unutmam. Bana düşen rol, Siyasi Kerim adında bir karakterdi. Lise yıllarında bir ekip oluşturmuştuk, tiyatro gösterimizi tüm ayrıntılarıyla hazırlamıştık. Hatırladığım kadarıyla hazırladığımız tiyatronun konusu feodalizmle ilgiliydi. O dönem kadın oyuncu bulmakta oldukça zorlanmıştık. Kadın rolü için erkek arkadaşlarımız sahneye çıkıyordu. Bu süreçte sanat okulunun büyük salonunu prova için kullandık. Erkek meslek lisesinde bulunan en iyi salon orasıydı ve bölgedeki tüm konser, tiyatro gibi etkinlikler burada düzenlenirdi.

Provalar sırasında ilginç anlar yaşadık. İş organize eden bir arkadaşımız, çok kibar konuşma, bizim şivemiz ile konuş, dediğinde, oyuncu e Dımili/Zazaca konuşmaya başladı. Bu beklenmedik durum, salonu kahkahalara boğdu. Dımili/Zazaca o dönem yasaktı.

Tiyatro gösterisi için resmi izin almak istediğimizde işler karmaşık hale geldi. Kaymakamlık bizden metni yazıp daktilo kopyaları oluşturmamız gerektiğini söyledi. Ancak o dönemde daktiloya erişimimiz zordu, bu yüzden her şeyi elle yazdık. Sonunda bir daktilo bulup metinleri hazırlayıp götürdük, ancak kaymakamlık metni kabul etmedi. Milleti isyana teşvik mi edeceksiniz diyerek bizi salonlarından kovdular. Polisler de bizi dışarıya çıkardı ve bu sebeple gösterimizi gerçekleştirmek için izin alamadık.

O dönemde hep sanatsal yönüyle ilgilenen biri olarak perde arkasında kalmayı tercih ederken, süreci izlemekten de geri durmazdım. Siverek'te o dönem bizim bu hareketimiz gerçekten çok etkiliydi ve büyük bir itibara sahipti.

Hareketin içinde olan insanlar oldukça özverili ve toplum içinde örnek teşkil edecek kişilerdi. Yaşın önemi olmadan toplum tarafından büyük güvenden faydalanıyorlardı çünkü ait oldukları kültüre

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

sıkı sıkıya bağlıydılar. Demokrasiyi savunan, eşitlikçi bir yapı oluşturmayı amaçlayan bu idealler bizim için yol göstericiydi.

.....

Bahsettiğiniz dernek toplum üzerinde önemli bir etkiye sahipti. Gençlik aidiyet duygusu taşıdığı için böyle bir yere ihtiyaç duyuyordu ve dernek bu ihtiyacı karşılıyordu. Kaypakkaya geleneğinden insanlar yoğun şekilde bu dernekle bağlantılıydı. Toplumdan bireylerin katılımı seminerlerde de kendini göstermekteydi ancak temel ağırlık eğitim çalışmaları üzerine odaklanmıştı.

Bu dernek, kütüphane veya okul işlevi gören bir alan gibiydi ve hareketin faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayan önemli kadroları bünyesinde barındırıyordu. Dışarıdan başka insanlar da gelirdi. Onlarla görüşürdük, vardı böyle şeyler.

Oruçoğlu döneminden sonra bir ara dönem oluştu. Bu dönemde iletişim azalmış olsa da sonrasında hareket bu bölgeye yeniden kadrolarını gönderip çalışmalar yürüttü.

Bu süreçte Cafer Cangöz ve öncesinde K.A. geldi. Onların haricinde başka kişiler de vardı. Ancak onlar geldiğinde ben artık orada değildim. 1978'de ayrılmıştım. Ayrılmak durumunda kaldım, sebepleri vardı.

İ.Y.: Siz oradayken, Siverek bölgesindeki köylerde yapılan çalışmalar nasıldı? Köylerin bu çalışmalara ilgisi, Kaypakkaya'nın görüşlerine bakışı nasıldı? Bu konuda aktarabilecekleriniz neler? Ayrıca Siverek'teki kırsal alanda, özellikle feodal ilişkilerin güçlü olduğu bir yapıda kadınlar da bu harekete katıldı. Örneğin, F.E. ve Cahide Karakaş gibi isimler vardı. Bu konuya dair neler söyleyebilirsiniz?

R.S.: Benim de yakından ilişkide olduğum köyler vardı. Özellikle Fırat Nehri kıyısındaki köylerle ilgileniyordum. Ancak Bucak tarafında farklı bir çalışma yürütülüyordu. O alanın detaylarını Rencber daha iyi bilir, benim bilgim kısıtlıydı.

Bazı köylerle diyalogumuz vardı; ne zaman bir sorunları olsa bana gelir ve ben de arkadaşlara iletirdim. 1978'e kadar bu böyle devam etti. Hatta 12 Eylül'den sonra o köylere bir arkadaşımın birlikte gidip ziyaretlerde bulunmuştum. Ancak bizden sonra Siverek bölgesinde olaylar büyüdü ve şehir boşaltıldı. PKK ile Bucak aileleri arasındaki çatışmalar sırasında köylüler ciddi anlamda mağdur oldu. Özellikle arazi direnişi ve tarımla ilgili (örneğin buğday ve mercimek hasadı) ücret ve fiyat meseleleri önemliydi. Bu konuda daha fazla bilgiyi Rencber'den alabilirsiniz. Ben o alandan uzaktaydım.

Bir anımı anlatayım. Yıl 1975 ya da 1976 olmalı, bir Nevruz gecesi idi. Herkes kutlamalar için hazırlık yapıyordu. Biz bir ekiple, miting havasında bir ses kaydı hazırladık; sloganlar ve alkışlarla dolu bir kayıt oluşturduk. Bu kaydı belediyenin şehirde anons sistemine dışarıdan uzak bir noktadan bağlanarak gece boyunca tüm şehirde yayınladık. Güvenlik güçleri bu durumu fark edince belediyeyi kuşatarak devrimcilerin içeride olduğunu düşündü. Oysa biz tamamen başka bir noktadan sisteme giriş yapmıştık. Böyle bir korsan yayınıımızı gerçekleştirmiş olduk.

1976'da ya da belki 1975'teydi; unutmam zor çünkü hatırı sayılır bir etki yaratmıştı.

TKP/ML'nin diğer sol siyasi güçlerle ilişkilerini merak ediyorsunuz sanırım. 1970-1977 yılları arasında Devrimci Doğu Kültür Ocaklarının

(DDKD) etkisi vardı. Bunun yanında TÖB-DER'den birkaç öğretmen, Özgürlük Yolu hareketinden biraz insan da vardı ama çok azdı. Doğu Perinçek'in etrafındaki kişi sayısı da sınırlıydı. Onlarla kıyaslayınca Partizan hareketi daha görünürdü. Ayrıca PKK o yıllarda kendilerine "Apocular" ya da "Ulusal Kurtuluş Ordusu (UKO)" diyorlardı.

Hilvan olaylarıyla birlikte PKK daha etkili olmaya başladı ve bu süreç 1978'de daha da belirgin hale geldi. Ancak dediğim gibi, ben olaylar bu noktaya ulaştığında artık bölgede değildim. Benden sonraki dönemde DDKD'den Paşa Uzunlar gibi bazı isimler ayrılmıştı.

O dönemde Yekbun grubu, süregelen olaylar çerçevesinde bir araya gelerek hareket başlattı. Bu grup, DDKD'den ayrılan bir kısım bireylerden oluşturulmuştu. O zamanlarda çok fazla başka siyasi hareket bulunmuyordu.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

DDKD ve Partizan daha baskın gruplar olarak öne çıkıyordu. Özellikle Ramazan Can ve Mehmet Beyhan bu süreçte önem taşırdı. Konuya dair araştırmalarım da gösteriyor ki, oradaki olaylarda solun sol ile çatışmasına dayalı bir senaryo yürütülmüştü. Bu nedenle nahoş bir ortam oluşmuştu. Unutmadan bahsetmem gereken bir diğer durum ise Ferit Uzun'un öncülük ettiği Kava örgütü, Denge Kava. Bu grup oldukça kuvvetliydi ve DDKD ile Partizan'ın yanında dikkate değer bir güç yaratıyordu. 1978 yılında Ferit Uzun öldürüldü. Neticede, karanlık odakların Siverek'i kaotik bir duruma sürüklediği görülüyor.

Bu durumlardan ötürü Siverek adeta darmadağın oldu. Hepimiz bu olayların etkilerini yaşadık. Benim Siverek'ten ayrılma sebebim de tam olarak bu olayların bir sonucuydu. Her şey planlı bir provokasyon üzerine kuruluydu. Sonrasında, Maraş olayları meydana geldi ve akabinde 12 Eylül öncesinde sıkıyönetim ilan edildi. Devamında gelen darbeye Türkiye'de her şey yeni baştan şekillendi. Siverek'ten ayrıldıktan sonra Diyarbakır'a yerleştim ve burada farklı uğraşlarda bulundum. 1982 yılında gerçekleştirilen bir operasyon sırasında gözaltına alındım. Bu olayda Suphi Arıkan diye bilinen biri itirafçı oldu ve aralarında H.D ile S.Ö. bulunduğu isimler yakalandı. Diyarbakır'daki soruşturmadan sonra cezaevi süreci başladı.

Diyarbakır'da bulunduğum sıralarda Siverek ile bağımlı koparmamıştım; gidip gelip orada gereken çalışmaları yürütüyordum. Ancak 12 Eylül ile tetikte bekleyenlerin arasında bizler de vardık. Sonunda yapılan operasyonlarla, özellikle S.A. çözülünce birçok kişi göz altına alındı ve olaylar daha da genişledi.

H.Y. gibi isimler üzerinden soruşturma yürütüldü ve o sırada polisler bulunduğum iş yerine geldiler. Ancak bana dair doğrudan bir şey bulunamadı. Daha sonra bir başka operasyonda yakalanarak göz altına alınmış oldum. 1987'ye kadar Diyarbakır'da bulunmadım; bu süre zarfında şehirde etkinliklerime ara verdim.

Cezaevi süreci ise karmaşık bir dönemdi. İlk başta Adana polisi tarafından sorgulandık; bir süre Adana Askeri Cezaevinde kaldım. Bir süre sonra Mersin'deki E tipi cezaevine nakledildik. Cezaevindeki uygulamalar, sorgulama yöntemleri ve işkenceye kadar varan süreçler oldukça ağır geçti. Bu dönemin detaylı aktarımı, tarihin bu karanlık sayfasının aydınlatılması için önemli olabilir.

Operasyonun detaylarına bakıldığında, Diyarbakır'daki süreç Adana ekibince yürütüldü. S.A.'nin çözülmesi sonrası birçok şahıs randevular üzerinden tespit edilip gözaltına alındı. Bana yönelik sorgulamalarda ise kaba dayak gibi yöntemlerle bilgi alınmaya çalışıldı.

Sonrasında ticari hayata dönüş yaparak mesleki uğraşlarımı sürdürdüm.

Bir gün beni gözlerim bağlanarak bir yere götürdüler, "Seni İstanbul'a götürüyoruz," dediler. Ben de gerçekten İstanbul'a gidiyoruz zannettim. Meğer sonunda Adana'ya bırakmışlar.

O zamanın koşullarında iki gün boyunca sorguya alındım. Gece birkaç mekânda duraklayıp beni tekrar gözlerim kapalı halde başka bir yere götürdüler; artık nezarethane mi, karakol mu, hapishane mi bilemiyorum. Sorgular Adana'da, 'polis koleji' dedikleri bir yerde gerçekleşiyordu.

Bir hafta kadar sonra fark ettim ki aslında Adana'dayım. Orada uzun yoldan bir asker getirmişlerdi, tamamen asker kıyafeti içinde tanınan biriydi. Çay dağıtıyordu. Mazgalı açtı. Ona nereli olduğunu sordum. "Adanalıyım," deyince düşündüm ki bu bir tuzak.

Bir asker, nasıl kendi şehrinde askerlik yapabilir? Bana "Tutukluyum," dedi fakat pek inanasım gelmedi. Sonra dediler ki, burası Adana. İşte o noktada orada olduğumu kesinlikle anlamış oldum.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sorgularda her türlü yöntemi denediler fakat bu detayları tekrar anlatıp vakit kaybetmeye gerek olduğunu sanmıyorum. Tuvalet sırasında H.'yla karşılaştım. Hiç kimseyi tanıımıyordum, ne olacağını bilmiyordum. Son anda tuvaletin kapısında H. 'yı gördüm.

H., ifadesinde benim sempatican olduğumu söyledi. Fakat ben onu tanımadığımı açıkça belli ettim. El hareketleriyle bile bunu ifade etmeye çalıştım: "Ben sizi tanıımıyorum." O da zaten hep öyle dedi durdu.

Zaten sorgulamalar sırasında hakkımdaki iddia; örgütün üst düzey kişileriyle ilişkim olduğu söyleniyordu. Ayrıca H.D.nın askeri sorumluluğu nedeniyle yargılandığını öğrendim.

Sonunda bizi askeri cezaevine götürdüler. N.K. ile birlikte kalıyorduk orada, koğuşta saz çalışıyorduk. Kışlanın içinde köprü köyü diye anılan bir yerdin burası. N. güzel saz çalışıyordu, biz devrimci türküler ve marşlar söylüyorduk hem Türkçe hem Kürtçe olarak.

Tahmin edebileceğiniz gibi bu durum bazı kişiler tarafından ihbar edilmişti. Sonrasında N. ve beni ciddi şekilde dövdüler; vücudumuzda dikiş izleri bırakacak kadar ağır darbeler almıştık. Askerler ve gardiyanlar tarafından kaba kuvvetle dövüldük. Ertesi gün bir teğmen cezaevine geldi ve bizlere "Bir sorunuz var mı?" diye sordu.

Herkes sıradan askeri hiyerarşi anlayışıyla "Emredersiniz komutanım," dedi durdu ama ben elimi kaldırdım. Bu durum komutanı ve ortamdaki astsubayı şaşkına çevirdi, hatta titremeye başladılar çünkü başlarına nasıl bir şey geleceğini bilmiyorlardı.

"Efendim," dedim, "Beni ve N.'ı dün götürüp dövdüler." Tek tip elbisemi açıp gösterdim; morluklar içinde kalmış bedenime bakan komutan şoka uğradı, böyle bir olay beklemiyordu şüphesiz.

Hemen bizi içeri aldı ve gardiyanları teşhis etmeye götürdü; bizi dövdükleri yer banyoda gerçekleşmişti. Eski tarihi binalardan biri olan bu yerde olaylar yaşanmıştı ve çayımızı getiren Adanalı bir arkadaş vardı; başka bir örgüte mensuptu diye hatırlıyorum.

Demlikte çay alıp revirden parayla getiriyor. Dönerken revirin kapısında bir olaya şahit oluyor. O sırada beklerken, subayın diğerlerine şiddet uyguladığını görüyor. Orada on, on beş, yirmi dakika kadar bekliyor.

Aradan iki saat geçmeden bir albay geldi. Hemen bir şeyler yapmaya girişti. Farklı bir tavır sergiliyordu. Albay durumu hafife alıp bizi sakinleştirmeye çalışıyordu, "Siz eğitimli insanlarsınız, asker cahildir, sizi anlamaz şeklinde konuşarak bizi yatıştırmaya uğraştı. Sonucunda hem sazımızı hem de radyomuzu geri aldık.

Bir süre cezaevinde kaldık. Daha sonrasında her birimizi farklı yerlere dağıttılar. R. C. ve ben birlikteydik, ancak N. bizimle gelmedi, onu başka bir yere gönderdiler. Tam hatırlamadığım birkaç kişiyle birlikte bizi Mersin E Tipi Cezaevi'ne transfer ettiler.

E Tipi Cezaevi henüz yeniydi. İçeri girince bir de merdiven altı uygulamalar olduğunu fark ettik, ama o yaşlarda, genç ve tecrübesiz olduğumuz için pek anlayamadık bu düzeni. Orada kaba bir dayak yedik, adeta gözdağı verir gibi bir muamele gördük. İlk günlerde birkaç gün bekletildik ve ardından bizi "toplama koğuşu" dedikleri yere gönderdiler.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sonra DZ40 koğuşuna geçtiğimizde, yeni gelenlerin kısa bir süre burada tutulduğunu, sonrasında ise ayrıştırıldıklarını öğrendik. Orada birkaç ay geçirdikten sonra bir gün cezaevine bir din hocası geldi. Kendini tanıtıp Kur'an öğreteceğini, dua ettireceğini ve namaz kıldıracağını söyledi. Ancak biz bu duruma tepki gösterdik.

Ardından yemek duası ve İstiklal Marşı zorunluluğu başladı. Özellikle cuma günleri mesai bitiminde İstiklal Marşı okutuyorlardı. Bu durumların daha çok bir bahane yaratma girişimi olduğunu düşündük. Sonrasında cezaevinde bir hareketlenme oldu. Bizim bulunduğumuz koğuşta az kişiydik, sadece kırk iki kişiydik o dönemde. Bir plana ihtiyaç duyduk ve "Bu baskılara karşı çıkacağız" diyerek aramızda karar aldık. Küçük çaplı bir hazırlık yaparak organize olduk. On beş kişilik bir grup belirlendi ve direnmeye karar verdik.

Bir cuma günü, cezaevi yönetimi, iç güvenlik yüzbaşısı, askerler, cezaevi savcısı ve müdürü hep birlikte koğuşumuza geldiler. Görünüşe göre bizim koğuşun zayıf olduğunu belirten bir istihbarat almışlar. Bize dediler ki: "İstiklal Marşı'nı okumak isteyenler sağa geçsin." Koğuştaki mahkumların yaklaşık üçte ikisi sağ tarafa geçti.

Biz geri kalanlar diğer tarafta kaldık. Bize dönüp, İstiklal Marşı'nı okuyacağımızı söylediler. Ancak biz bu duruma tepki olarak slogan atmaya başladık. İşte o anda askerler ellerinde joplarla üzerimize çullandı. Hepimizi yere düşürüp, yerle bir ederek, sürükleyerek birer birer dışarı çıkardılar. Sonrasında hücrelere götürüldük. Kan ter içinde ve perişan haldeydik. Yaklaşık bir saat sonra savcı, daktilo memuru, askerler, cezaevi idaresi ve dış güvenlikten sorumlu jandarma komutanı gibi yetkililer geldiler. Her biri sırasıyla bekliyordu ve birer birer ifadelerimizi almaya başladılar.

İfadeler sırasında, "İnfazını yakarım" diyerek tehditler savuruyorlardı. Önümüze bir kâğıt koyup, örgütle bağlantılı olduğumuzu yazıyor ve bu belgeyi imzalamamızı istiyorlardı. Biz de İstiklal Marşı'nı okumayı reddettiğimizi söylediğimizde şiddetle karşılık veriyorlardı. Belgeyi imzalamayı reddettiğimiz an, jop darbeleriyle bayılıyorduk. Kendimize geldiğimizde ise her seferinde hücrede buluyorduk kendimizi. Yaklaşık iki-üç saat boyunca bilinçsiz kalıyor, uyandığımızda her tarafımız yara bere içinde oluyordu. Hepimizi ayrı ayrı hücrelere yerleştirmişlerdi.

Bu süreçte içeriden bir ses yükseldi, kararın zaten çoktan alındığını söylediler. Hatırladığım kadarıyla bu olaylar 1985 yılı kışında, ocak ya da şubat aylarında yaşandı. O dönemde kendi aramızda bir karar almıştık: Eğer bizi hücrelere götürmeye zorlarsa direnişe başlayacaktık.

O sırada hücrede toplamda 15 kişiydik. Birden güçlü ve sert bir ses duyuldu; konuşan kişi Garbis'ti. Meğer Garbis Altınoğlu ile R.K. daha öncesinde başka cezaevlerinden nakledilip buraya getirilmişler. Garbis söz alıp kendini tanıtmaya başladı. Sözü ona gelince "Ben Garbis," dedi. Adını duyunca şaşırdım çünkü çalışmalarını yakından takip ediyordum ve fikirleri hakkında bilgi sahibiydim.

Hücredeki insanları saydığımızda fark ettik ki aramıza yeni biri katılmıştı. Daha önce tanımadığımız, genç bir çocuktü. Sonradan anladık ki koğuştaki atmosferden etkilenmiş ve bu sürece kendi isteğiyle dahil olmuş. İsmi İsmail olduğunu hatırlıyorum; oldukça genç ve cesur birisiydi. Söylediğine göre buraya gönüllü olarak katılmak istemişti.

İsmail yaklaşık sekiz-dokuz gün boyunca dayanabildi. Ancak bir noktada bayıldı ve ona "Bundan sonra gelme artık" dedik. Bu durum hepimiz için hem şaşırtıcı hem de anlamlıydı.

Sonrasında toplamda on altı gün boyunca hücrelerde kaldık. Bu süreçte olaylar dışarıdaki ailelere ulaşmış ve cezaevinde kamuoyu oluşturacak önemli gelişmeler yaşanmıştı. Direnişimizi tam on altı gün sürdürdük. O dönemde cezaevindeki en etkili gruplar ağırlıklı olarak PKK ve Dev-Yol etrafında toplanan mahkûmlardı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Her ne kadar taleplerimiz yerine getirilmemiş olsa da bir grup temsilci gelip anlaşılmaya varıldığını, bu yüzden direnişi bırakacaklarını söylediler. O sırada ben de ilk on altılar içinde yer alıyordum. Bizi "azıllı" grubuna dahil etmişlerdi. Halbuki tahliye olması beklenen tek kişi bendim, diğerlerinin hepsi idam cezasına çarptırılmıştı.

Bizi, öncülük eden mahkûmları izole etmek için bir sinema salonunu koğuşa çevirmişlerdi. Bu gruba Garbis Altınoğlu, R. K., Dev-Yol, Dev-Sol ve PKK kadrolarının üst düzey isimleri dahil edilmişti. Hepimizi bu "sinema koğuşuna" topladılar.

O süreçte R. C. ve Erzincan'lı Turan Talay'ın da bizimle olması gerektiğini hatırlıyorum ama daha sonra onlarla irtibatım olmadı. Turan Talay dedim ama sanırım karıştırdım; o arkadaş Denizli'den olmalıydı. Aslında bahsettiğim kişi Turan Talay'dı, doğru söylüyorsunuz. Turan vefat etti zaten; Zafer başka biriymiş.

Sonunda sinema koğuşuna geçtik ve Açlık grevimiz o gece sona erdi.

On altı günün sonunda her şey bitti. Günlerden ya cuma ya da cumartesiydi, pazar ya da pazartesi sabahıydı. Garbis, Turan'ı da yanına alarak M. M. 'la birlikte harekete geçti. M. Garbis'in örgütünden Maraşlı biriydi, yanında R. K.' da vardı. Onlar direnişe devam ettiler.

Biz ise artık Açlık Grevi'nden çekilmiştik. Zaten hastaydım. Daha önce de ciğerlerimle ilgili bir rahatsızlık geçirmiştim ve hastalığım daha da ilerlemişti. 31 Mayıs'ta tahliye edildim.

Tahliye süreci şöyle gelişti: Aslında daha önceden serbest kalmayı bekliyordum. Çünkü iddianamede hakkımda sadece bir cümle yer alıyordu. Orada "örgütün üst düzey yöneticileriyle ilişki içinde olmak" gibi bir ifade vardı ama bu benim sözlerim değildi, onların kurgusuydu. Biz tahliye beklerken cezaevinden Mersin'den Adana'ya sevk edildik. Dava duruşmaları Adana Askeri Mahkemelerinde oluyordu.

Nakil sırasında araç Tarsus yakınlarında kaza yaptı ve devrildi. Araç dediğim, önde sürücünün, arkada ise askerlerin olduğu, tutuklular için kapalı orta kısmı bulunan askeri tip bir taşıtı. Yaz sıcağıydı ve biz o aracın içinde fazlasıyla bunalдық. Araç takla attı, birkaç kez yuvarlandı. Kafalarımız, burunlarımız kanarken ciddi bir darbemiz olmadı ama oldukça kötü durumdaydık. Kaza sırasında görevli ast subay ağır yaralandığı için hastanede sadece onun tedavisi için bizi de arabanın içinde güneş altında akşama kadar beklettiler.

Kazadan sonra saatlerce o halde bekledik. Bizi Adana'daki mahkemeye götürmeleri gerekiyordu ama aileler mahkemede beklerken biz hâlâ ortada yoktuk. Sonunda savcı çıkıp kazayı açıklamış. Bunun üzerine aileler Mersin'e doğru yola çıkmışlar ama biz hâlâ hastaneye bile götürülmemiştik. Yaralı askerlerle ilgilenilmesine rağmen bize hiçbir müdahale yapılmadı. Yaralarımızla ve o boğucu sıcak altında, araç içinde nefes almaya çalışarak akşama kadar bekletildik.

Sonunda yeni bir araç ayarlandı ve gece bizi tekrar cezaevine geri götürdüler. Bir sonraki duruşmaya kadar orada kaldım ama sonunda tahliye edildim. Tahliyemden hemen sonra tekrar başka bir sürece götürüldüm.

Bir ay boyunca Mersin Deniz Filosuna ait bir geminin içinde, cezaevi olarak düzenlenmiş bir bölümde kaldım. Beni oraya teslim ettiler ve tam bir ay boyunca orada bulundum.

Bu bir ay süre zarfında ailemden bana ulaşan olmadı akibetimi bilmiyorlar ve endişeyle çaresiz bekliyorlardı.

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

Sözde oradan askere gönderilecektim. Ancak o bir ay, geminin içinde denizin ortasında, Deniz Filosunun bir cezaevi biriminde geçti. İçeride sürekli hareketlilik vardı; yeni gelen, giden birçok tutuklu oluyordu. Genelde asker kaçakları ya da benzeri kişiler geliyordu. İşte ben de orada bir ay geçirdim.

Bir ayın sonunda, bizi ellerimiz kelepçelenmiş şekilde, sıkı tedbirlerle sevk etmeye başladılar. Ellerimizi kelepçelemişlerdi ve mühürlü bir zarfla birlikte yola çıktık. Mührün üstüne bile ayrıca bant çekmişlerdi. Bizi Denizli'ye götürüyorlardı. Yolda yaklaşık on kez tren değiştirdik. Yanımda iki asker vardı ve hareket alanımız o kadar kısıtlıydı ki, tuvalet ihtiyacımızı bile rahatça karşılayamıyorduk. Doğal olarak pek bir şey yiyip içmek de mümkün olmadı. Ellerim kelepçeden mosmor olmuştu.

Sonunda.... Denizli'ye ulaştık. Tam günü hatırlayamıyorum fakat oldukça perişan bir haldeydim. Hafif sakallarım çıkmıştı ve hastaydım zaten. Nizamiyeye geldik; orada askerlerin kaydının tutulduğu "kayıt kabul" denen bir bölüm vardı. Nöbetçi subaylar, çavuşlar bizleri karşıladı. O dönem kısa dönem askerliğin yeni başlamış olduğu zamanlardı ve çavuşların çoğu üniversite mezunuydu.

Nizamiyede beni bir orman mühendisi olan çavuşa teslim ettiler. Zarf zimmetliydi ve o çavuş ile yanımdaki diğer iki asker, zarfın muhafazasından sorumluydu. Sonrasında bizi Denizli'deki 11. Piyade Tugayı'na götürdüler. Çavuş tarafından yürütülerek götürülürken orada oturan iki subay gördüm. Bir ağacın altındaki havuzun kenarında tavla oynuyorlardı. O zaman rütbe nedir pek anlamadığım için dikkat etmemiştim, ama daha sonra onların biri üsteğmenmiş.

Çavuş onların yanına giderek tekmil verdi. Yanımdaki diğer iki asker de durup tekmil verdi. Sıra bana geldiğinde dikkatle baktıklarını hissettim. Tabii o an berbat bir haldeydim; adeta kapkara, yorgun ve perişan bir görünümdeydim. Çavuş, zarfı subaya teslim etti. Subay zarfı açtı ve ardından bana dönüp "Sen DeKa mısın?" diye sordu. Cezaevindeyken Devrimci Kurtuluşçu'lara "DeKa" derdik. Bu yüzden, hayır anlamında başımı sallayıp "TİKKO'cuyum" diye cevap verdim.

Şimdi subay diğer subaya baktı. Bana baktı, çavuşa baktı, askerlere baktı. Dedi oğlum sen DeKa'sın.

Sen bana örgütümü mü öğreteceksin? Dedim ya, ben TİKKO'cuyum. Bunu da gayet net bir şekilde söyledim, ben TİKKO'cuyum dedim. Adam bozulsun diye değil ama bunu söyledim. Çavuş da duyunca sarardı, pek farkında değildim o an ama yüzünden belliydi.

Zaten minnet edecek bir halim yoktu. Açlık grevinden yeni çıkmışım, hastayım, ellerim morarmış, üçüncü, dördüncü gün artık ellerimin durumu içler acısıydı.

Bu durumu görünce askerlerden biri bir şekilde tepki verdi. Zavallı genç askerler, 18-20 yaşındaki çocuklar... Yoldan geçenler gibi. Aralarında biri dedi ki, bu durumu çözecek bir yol olsa ellerini açardık. Çünkü durum kötüydü.

Asker zarfın içinden aldığı kelepçe anahtarı ile kelepçeyi açtığı anda bileklerimde kelepçe izleri derimi morartmıştı. O anda assubaylardan biri askere sert çıkıştı. Neden adamın ellerini böyle sıkı kelepçelemişsin. Güya benden yana tavır koyma edası sergiledi. Zira iki askerin yapacağı bir şey değildi Mersin de ki sorumlu subay beni askerlere teslim ederken bu işlemi yapmıştı.

O sırada biri çavuşa talimat verdi: "Bu arkadaşı alıyorsun, otele götürüyorsun. Güzelce giydiriyorsun, banyo yaptırıyorsun, tıraş ettiriyorsun, şöyle yap böyle yap" diye detay detay anlattı. Çavuş da

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

"Emredersin komutanım" diyordu ama ben tüm bunların çok farkında değilim çünkü o an dedikleri benim için önemsiz geliyordu.

Sonunda beni çavuşa teslim ettiler. Çavuşla köşeyi döndüğümüzde dedi ki "Abi sen niye öyle söylüyorsun?" Dedim ki "Ne diyeceğim başka? Zaten her şey orada yazıyor, örgütümü neden saklayayım?" diye ekledim.

Zafer ise her yerde konuşmuş; kısa dönem çavuşlara "Buraya biri geldi, üstelik nasıl havasını koydu" diyormuş. Üsteğmenlere bile bahsetmiş: "Adam geldi, postasını koydu resmen" diyerek anlatıyormuş.

Ben de yemekhanede oturuyorum işte. Çavuş yanıma geldi, elinde bir demlik çayla: "Abi burada otur, rahat et," dedi. Daha on dakika geçmeden etrafımı sardılar; Malatyalısı, Manisalı, Diyarbakırlısı... Ne kadar kısa dönem çavuş varsa etrafım dolu.

Tanıştılar benimle hemen. Sahiplendiler beni, sahip çıktılar da bir nevi. Orada da doğal olarak bir teşkilat kurmuş olduk zaten.

Birkaç gün geçti bu olayların üzerinden. Derken bir gün Siirtli birisi geldi dedi ki "Abi sen de deka mısın?" Şaşkınlıkla "Ne DeKası?" dedim. Adam izah etti: "Abi sen şu tarihte gelmişsin. O yüzden devre kaybısın." O an öğrendim deka (Devre Kaybı) ne demekmiş. Meğer bir gün geç gitmişim ve devre kaybı olmuşum.

Bir günle üst tertip sayılıyormuşum yani. Hani bazen küçük detaylar avantaja dönüşebiliyor ya, işte bunu ben o dönemde yaşamış oldum.

Acemi Birliğinde insanlar deka muhabbeti yapardı. Bir kesim de derdi ki "Bunlar Devrimci Kurtuluşçular, bunlar PKK'lılar." O da ayrı bir meseleydi işte.

O sırada birden fark ettim. Mesleğimden dolayı kısa süre içerisinde beni önemli bir konuma almışlardı. Elektronik üzerine olan yeteneklerim bu süreçte çok işime yaradı. Askeriyedeki donanımlar tamamen farklı, sivil hayattaki teknoloji ise bambaşkaydı. Birçok konuda bana ihtiyaç duyuyorlardı, bu yüzden görevim gittikçe daha kritik hale geldi. Hatta günlük gazeteler, birkaç dergi ve haberler bile düzenli olarak ulaşıyordu bize. Şehre inenlere özel siparişler veriyorduk; gazete, dergi gibi ihtiyaçlarımızı getirtiliyorduk.

Bizim bölüğün cipini bu işler için kullanıyorduk. Araç muhabere bölümüne tahsis edilmişti. Bir gün gazeteye baktığımda yeni bir yasa çıktığını gördüm. Süleyman Yeşil, Ertuğrul Kürkçü, Muzaffer Oruçoglu gibi isimler hatırimda kalanlardan. Bunlar tahliye edilmişti, ancak orası zaten sürgüne gönderilenlerin yeri idi.

Kaydım sırasında bir karışıklık oldu, Süleyman Yeşil'den bahsedecekken yanlışlıkla Süleyman Cihan adını söyledim. Bunun üzerine Diyarbakır, Antep gibi cezaevlerinden gelen birileri olursa haber verilmesini rica ettim. Bir gün H.A. geldi. H.'le daha önceden tanışıyorduk. Geldi ve heyecanla "Kirve, biliyor musun kim geldi?" diye sordu. "Muzaffer mi?" dedim içimden bir tahminle. Beni çamlık dedikleri yere çağırdı. Çamlık dediği yer, çam ağaçlarının arasında oturup çay içtiğimiz bir alan.

Muzaffer Abi'yi o akşam acemi birliğinde, eğitim alanında gördüm. Kalabalığın arasında dikkatimi çekti. Gözünde numaralı gözlük, üstüneyse askeri tulum vardı. Hemen başçavuşa gittim, komutanım diyerek selam verdim ve durumu anlattım. Muhabere bölümünden olduğumuz için herkes bizim

ONUR TOPLUMSAL TARİH VE KÜLTÜR VAKFI

SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI DEŞİFRE METNİ

becerilerimizden faydalanıyordu. Örneğin bir telsiz kırılrsa soruşturma açılmaması adına hep biz devreye giriyorduk, hek raporu düzenliyorduk. Bu raporla kırık telsiz hurdaya çıkıyor ve zimmetten düşüyordu.

Baştan sona tüm olan biteni anlattım, Muzaffer Abi'yle kısaca tanıştıktan sonra yavaşça yanına gidip koluna girdim. Ona "Abi, ben eski Siverek TİKKO'cu İsmail'im," dedim haliyle şaşırdı. Muzaffer Abi hayretle bana baktı ve dondu kaldı ama aynı zamanda sevindiğini hissettim.

Ona şakayla karışık "Abi 14 yıl 2 ay boşuna mı yattın? Merak etme biz içeride de örgütlüyüz" dedim. Ardından onu alıp çamlığa götürdüm. Orada bizim santralde çalışan bir Laz arkadaşımız vardı, bütün konuşmalarını onun aracılığıyla yaptırıyordum. Gerekirse hat bağlatıyorduk, iletişim sorunlarını çözüyor, her tür desteği sağlıyorduk.

Muzaffer Abi'yle orada üç ay geçirdik. Hem kendisi mutlu olmuştu hem de bize şaşırmıştı o günlerdeki ortamdan dolayı. Uzun süre boyunca bu şekilde iletişimde kalmış ve birbirimize destek olmuştuk.

Üç ay sonra onu dağıtıma gönderdik. O noktada cezaevinden çıktıktan sonra askerlik süreci başladı. Askerlik konusunda, buradaki ortamı biliyorsan, bunun ne kadar uzun ve bitmek bilmez olduğunu anlarsın.

Evet, askerlik süreci bitmek bilmez. Ama oradan itibaren bu süreç başladı ve sonunda askerliğimizi tamamladık.

Askerliği bitirdikten sonra direkt Diyarbakır'a gidip yerleştim. Diyarbakır'a geldiğim zaman, bölgede köy yakma olayları yeni başlamıştı. Aynı şekilde faili meçhul cinayetler de o dönemde artış göstermeye başlamıştı.

....
SHP yönetimine girdim.

.....
HEP'in kuruluşunda yer aldım. İlk kuruculardan biri bendim. Ancak yollarımız sonradan çeşitli nedenlerle ayrıldı, bildiğiniz gibi.
Şimdi sizin sormak istediğiniz bir şey varsa yanıtlayabilirim.

İ.Y.: Uzun zaman geçti. Şu an bizim kayıt altına almaya çalıştığımız dönem, 1970 ile 1982 yılları arasını kapsıyor.

Teşekkür ederiz. Bizi kırmayıp geldiğin ve süreci kayıt altına aldık, minnettarız.

R.S.: Ben Teşekkür ederim.

7 Ekim 2025

Reşat Somuk

Onur Vakfı adına
İlyas Yer